

מסכת תענית פרק ג

(יח,ב) משנה: סדר תעניות אלו האמור, ברביעה ראשונה - אבל צמחים ששנו, מתריעין עליהן מיד. וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם ארבעים יום, מתריעין עליהן, מפני שהיא מכת בצורת. ירדו לצמחין אבל לא ירדו לאילן, לאילן ולא לצמחין, לזה ולזה אבל לא לבורות לשיחין ולמערות, מתריעין עליהן מיד. וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים, דכתיב: (עמוס ד) "והמטירתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר. חלקה אחת תמטר וחלקה אשר לא תמטר עליו תיבש", **(יט,א)** אותה העיר מתענה ומתרעת, וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות. **רבי עקיבא** אומר: מתריעות ולא מתענות. וכן עיר שיש בה דבר או מפולת, אותה העיר מתענה ומתרעת, וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות. **רבי עקיבא** אומר: מתריעות ולא מתענות. איזהו דבר? עיר המוציאה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים, זה אחר זה, הרי זה דבר. פחות מכאן, אין זה דבר

על אלו מתריעין בכל מקום: על השדפון, ועל הירקון, ועל הארבה, ועל החסיל, ועל החיה רעה, ועל החרב - מתריעין עליה מפני שהיא מכה מהלכת. מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם, וגזרו תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון באשקלון. ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן. **רבי יוסי** אומר: לא על שאכלו, אלא על שנראו

על אלו מתריעין בשבת: על עיר שהקיפוח נכרים או נהר, ועל הספינה המיטרפת בים. **ר' יוסי** אומר: לעזרה ולא לצעקה. **שמעון התימני** אומר: אף על הדבר. ולא הודו לו חכמים

על כל צרה שלא תבא על הצבור, מתריעין עליהן, חוץ מרוב גשמים. מעשה שאמרו לו לחוני המעגל: התפלל שירדו גשמים! אמר להם: צאו והכניסו תנורי פסחים, בשביל שלא ימוקו! התפלל ולא ירדו גשמים. מה עשה? עג עוגה ועמד בתוכה ואמר לפניו: רבש"ע! בניך שמו פניהם עלי, שאני כבן בית לפניך. נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך! התחילו גשמים מנטפין. אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות! התחילו לירד בזעף. אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה! ירדו כתיקנן עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. באו ואמרו לו: כשם שהתפללת עליהם שירדו, כך התפלל שילכו להן! אמר להם: צאו וראו אם נמחית אבן הטועין! שלח לו **שמעון בן שטח**: אלמלא חוני אתה, גוזרני עליך נידוי! אבל מה אעשה לך, שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך,

מחברת תענית - ג

כבן שהוא מתחטא על אביו, ועושה לו רצונו. ועליך הכתוב אומר: (משלי כג) "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך"

היו מתעניין וירדו להם גשמים קודם הנץ החמה, לא ישלימו; לאחר הנץ החמה, ישלימו. ר' אליעזר אומר: קודם חצות, לא ישלימו; לאחר חצות, ישלימו. מעשה שגזרו תענית בלוד, וירדו להם גשמים קודם חצות. אמר להם ר' טרפון: צאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב! ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב, ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול

גמרא: סדר תעניות האלו האמור, ברביעה ראשונה -- {ורמינה: רביעה ראשונה ושניה, לשאול; שלישית, להתענות. אמר **רב יהודה:** הכי קאמר: סדר תעניות האמור, אימתי? בזמן שיצאה רביעה ראשונה ושניה ושלשית ולא ירדו גשמים. אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה וזרעו ולא צמחו. אי נמי, צמחו וחזרו ונשתנו, מתריעין עליהן מיד. אמר **רב נחמן:** דוקא נשתנו, אבל יבשו, לא {פשיטא! "נשתנו" תנן! לא! צריכא דאקון! מהו דתימא? אקנתא מילתא היא - קמשמע לן!

וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם ארבעים יום, מתריעין עליהן, מפני שהיא מכת בצורת -- {מאי "מכת בצורת"? אמר **רב יהודה** אמר **רב:** מכה המביאה לידי בצורת. אמר **רב נחמן:** נהרא אנהרא, (יטב) בצורתא - מדינתא אמדינתא, כפנא. ואמר ר' **חנינא:** סאה בסלע ושכיחא, בצורתא - ארבעה ולא שכיחא, כפנא. אמר ר' **יוחנן:** לא שנו אלא בזמן שהמעות בזול ופירות ביוקר - אבל מעות ביוקר ופירות בזול, מתריעין עליה מיד. דאמר ר' **יוחנן:** נהירנא כד הוו קיימי ארבע סאין בסלע, והוו נפיש נפחי כפן בטבריא מדלית איסר

ירדו לצמחין אבל לא לאילן, לאילן ולא לצמחין, לזה ולזה אבל לא לבורות לשיחין ולמערות, מתריעין עליהן מיד -- {בשלמא לצמחים ולא לאילן, משכחת לה דאתא ניחא ולא אתיא רזיא; לאילן ולא לצמחין, דאתיא רזיא ולא אתיא ניחא; לזה ולזה, אבל לא לבורות ולא לשיחין ומערות, משכחת לה דאתיא רזיא וניחא, מיהו טובא לא אתיא - אלא הא דתניא: ירדו לבורות לשיחין ולמערות אבל לא לזה ולזה, היכי משכחת לה?! <דאתיא בשפיכותא!

מחברת תענית - ג

תנו רבנן: מתריעין על האילנות בפרוס הפסח; על הבורות ושיחין ומערות, אפילו בפרוס החג; ועל כולן, אם אין להן מים לשתות, מתריעין עליהן מיד. ואיזהו מיד שלהן? שני וחמישי ושני! ועל כולן אין מתריעין עליהן אלא באפרכיא שלהן. ואסכרא, בזמן שיש בה מיתה, מתריעין עליה - בזמן שאין בה מיתה, אין מתריעין עליה. ומתריעין על הגובאי בכל שהוא. **רבי שמעון בן אלעזר** אומר: אף על החגב

תנו רבנן: מתריעין על האילנות בשאר שני שבוע; על הבורות ועל השיחין ועל המערות, אפילו בשביעית. **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: אף על האילנות בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה לעניים תניא אידך: מתריעין על האילנות בשאר שני שבוע; על הבורות על השיחין ועל המערות, אפילו בשביעית. **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: אף על האילנות, מתריעין על הספיחין בשביעית מפני שיש בהן פרנסה לעניים

תניא: אמר **ר' אלעזר בן פרטא**: מיום שחרב בית המקדש, נעשו גשמים צימוקין לעולם. יש שנה שגשמיה מרובין, ויש שנה שגשמיה מועטין; יש שנה שגשמיה יורדין בזמנן, ויש שנה שאין גשמיה יורדין בזמנן - שנה שגשמיה יורדין בזמנן, למה הוא דומה? לעבד שנתן לו רבו פרנסתו באחד בשבת - נמצאת עיסה נאפית כתיקנה, ונאכלת כתיקנה; שנה שאין גשמיה יורדין בזמנן, למה הוא דומה? לעבד שנתן לו רבו פרנסתו בערב שבת - נמצאת עיסה נאפית שלא כתיקנה, ונאכלת שלא כתיקנה; שנה שגשמיה מרובין, למה הוא דומה? לעבד שנתן לו רבו פרנסתו בבת אחת - נמצאו ריחים טוחנות מן הכור מה שטוחנות מן הקב, ונמצאת עיסה אוכלת מן הכור כמו אוכלת מן הקב; שנה שגשמיה מועטין, למה הוא דומה? לעבד שנתן לו רבו פרנסתו מעט מעט - נמצאו ריחים, מה שטוחנות מן הכור, טוחנות מן הקב; נמצאת עיסה, כמה שנאכלת מן הכור, אוכלת מן הקב

דבר אחר: בזמן שגשמיה מרובין, למה הוא דומה? לאדם שמגבל את הטיט - אם יש לו מים רבים, מים אינן כלין, והטיט מגובל יפה; אם יש לו מים מועטין, מים כלים, והטיט אינו מתגבל יפה תנו רבנן: פעם אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים, ולא היה להם מים לשתות. הלך נקדימון בן גוריון אצל הגמון אחד. אמר לו: הלוני שתים עשרה מעיינות מים לעולי רגלים, ואני אתן לך שתים עשרה עינות מים. ואם איני נותן לך, הריני נותן לך שתים עשרה

ככר כסף. וקבע לו זמן. כיון שהגיע הזמן ולא ירדו גשמים בשחרית, שלח לו: שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך! שלח לו: עדיין יש לי זמן! כל היום כולו שלי הוא! בצהרים, שלח לו: שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך! שלח לו: עדיין יש לי שהות ביום! במנחה שלח לו: שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך! שלח לו עדיין יש לי שהות ביום! לגלג עליו אותו הגמון. אמר: כל השנה כולה לא ירדו גשמים, (כא) ועכשיו ירדו גשמים?! נכנס לבית המרחץ בשמחה. עד שהאדון נכנס בשמחתו לבית המרחץ, נקדימון נכנס לבית המקדש כשהוא עצב. נתעטף ועמד בתפלה. אמר לפניו: רבונו של עולם! גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך עשיתי, שיהו מים מצויין לעולי רגלים! מיד נתקשרו שמים בעבים וירדו גשמים, עד שנתמלאו שתיים עשרה מעינות מים, והותירו. עד שיצא אדון מבית המרחץ, נקדימון בן גוריון יצא מבית המקדש. כשפגעו זה בזה, אמר לו: תן לי דמי מים יותר שיש לי בידך! אמר לו: יודע אני שלא הרעיש הקב"ה את עולמו אלא בשבילך, אלא עדיין יש לי פתחון פה עליך שאוציא ממך את מעותי, שכבר שקעה חמה, וגשמים ברשותי ירדו! חזר ונכנס לבית המקדש. נתעטף ועמד בתפלה. ואמר לפניו: רבונו של עולם! הודע שיש לך אהובים בעולמך! מיד נתפזרו העבים וזרחה החמה. באותה שעה אמר לו האדון: אילו לא נקדרה החמה, היה לי פתחון פה עליך שאוציא ממך מעותי! תנא: לא "נקדימון" שמו, אלא "בוני" שמו. ולמה נקרא שמו "נקדימון"? שנקדרה חמה בעבורו!

תנו רבנן: שלשה נקדמה להם חמה בעבורן: משה, ויהושע, ונקדימון בן גוריון {בשלמא נקדימון בן גוריון, גמרא. יהושע נמי, קרא, דכתיב: (יהושע י:ג) "וידם השמש וירח עמד עד יקם גוי אויביו". אלא משה, מנלן? אמר **רבי אלעזר**: אתיא "אחל" "אחל" - כתיב הכא: (דברים ב) "אחל תת פחדך", וכתוב התם: (יהושע ג) "אחל גדלך"! <<**רבי שמואל בר נחמני** אמר: אתיא "תת" "תת" - כתיב הכא: "אחל תת פחדך", וכתוב התם: (יהושע י) "ביום תת ה' את האמרי"! <<<**רבי יוחנן** אמר: אתיא מגופיה דקרא: (דברים ב) "אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך" - אימתי רגזו וחלו מפניך? בשעה שנקדמה לו חמה למשה!

וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים, דכתיב: (עמוס ד) "והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר. חלקה אחת תמטר וחלקה אשר לא תמטיר עליו תיבש", אותה העיר מתענה ומתרעת, וכל

סביבותיה מתענות ולא מתריעות -- אמר **רב יהודה** אמר **רב**:
ושתיהן לקללה!

(איכה א) "היתה ירושלים לנדה ביניהם" - אמר **רב יהודה** אמר **רב**:
רב: לברכה! כנדה - מה נדה, יש לה היתר - אף ירושלים, יש לה
תקנה; "היתה כאלמנה" - אמר **רב יהודה**: לברכה! כאלמנה - ולא
אלמנה ממש, אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור
עליה!

(מלאכי ב) "וגם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים" - אמר **רב**
יהודה: לברכה! דלא מוקמי מינן, לא רישי נהרי ולא גזיריפטי
(מלכים א יד) "והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים" -
אמר **רב יהודה** אמר **רב**: לברכה! דאמר **רבי שמואל בר נחמני**
אמר **רבי יונתן**: מאי דכתיב: (משלי כז) "נאמנים פצעי אוהב
ונעתרות נשיקות שונא"? טובה קללה שקילל אחיה השילוני את
ישראל, יותר מברכה שבירכן בלעם הרשע - אחיה השילוני קללן
בקנה. אמר להם לישראל: "והכה ה' את ישראל כאשר ינוד
הקנה" - מה קנה זה, עומד במקום מים, וגזעו מחליף, ושרשיו
מרובין, ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזות
אותו ממקומו, אלא הולך ובא עמהן. דממו הרוחות, עמד הקנה
במקומו. אבל בלעם הרשע בירכן בארז, שנאמר: (במדבר כד)
"כארזים"¹ - מה ארז זה, אינו עומד במקום מים, ואין גזעו מחליף,
ואין שרשיו מרובין, אפילו כל הרוחות שבעולם נושבות בו אין
מזיזות אותו ממקומו. כיון שנשבה בו רוח דרומית, עוקרתו
והופכתו על פניו. ולא עוד, אלא שזכה קנה ליטול הימנו קולמוס
לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים

תנו רבנן: לעולם יהא אדם רך כקנה, ואל יהא קשה כארז. מעשה
שבא **רבי אלעזר ברבי שמעון** ממגדל גדור מבית רבן, והיה רכוב
על החמור, ומטייל על שפת נהר. ושם שמחה גדולה, והיתה
דעתו גסה עליו, מפני שלמד תורה הרבה. (כב) נזדמן לו אדם
אחד שהיה מכוער ביותר. אמר לו: "שלום עליך, רבי!" ולא החזיר
לו. אמר לו: "ריקה! כמה מכוער אותו האיש! שמא כל בני עירך
מכוערין כמותך?" אמר לו: "איני יודע, אלא לך ואמור לאומן
שעשאני: "כמה מכוער כלי זה שעשית!" כיון שידע בעצמו שחטא,
ירד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו: "נענית לך! מחול לי!"
אמר לו: "איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה
מכוער כלי זה שעשית!" היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו. יצאו
בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו: "שלום עליך רבי רבי! מורי

1 יש גורסים "עלי מים", אבל לפי דברי הראשונים אין גורסים אלא "כארזים"

מורי! אמר להם: "למי אתם קורין 'רבי רבי'?" אמרו לו: "לזה שמטייל אחריך!" אמר להם: "אם זה רבי, אל ירבו כמותו בישראל!" אמרו לו: "מפני מה?" אמר להם: "כך וכך עשה לי." אמרו לו: "אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא!" אמר להם: "בשבילכם הריני מוחל לו, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן!" מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך כקנה, ואל יהא קשה כארז. ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות

וכן עיר שיש בה דבר או מפולת, אותה העיר מתענה ומתרעת, וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות. **רבי עקיבא** אומר: מתריעות ולא מתענות -- תנו רבנן: מפולת שאמרו, בריאות ולא רעועות, שאינן ראויות ליפול ולא הראויות ליפול - {הי ניהו בריאות? ;הי ניהו?! שאינן ראויות ליפול! - הי ניהו רעועות? ;הי ניהו?! ראויות ליפול!?! כלא! צריכא דנפלו מחמת גובהיהו <<אי נמי, דקיימן אגודא דנהרא! כי ההיא אשיתא רעועה דהואי בנהרדעא, דלא הוה חליף רב ושמואל תותה, אף על גב דקיימא באתרה תליסר שנין. יומא חד, איקלע רב אדא בר אהבה להתם. אמר ליה שמואל לרב: ניתי מר, נקיף! אמר ליה: לא צריכנא האידנא, דאיכא רב אדא בר אהבה בהדן, דנפיש זכותיה, ולא מסתפינא!

רב הונא הוה ליה ההוא חמרא בההוא ביתא רעיעא, ובעי לפנוייה. עייליה לרב אדא בר אהבה להתם. משכיה בשמעתא עד דפנייה. בתר דנפק, נפל ביתא. ארגיש רב אדא בר אהבה. איקפד. סבר לה כי הא דאמר **רבי ינאי**: לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר "עושין לי נס", שמא אין עושין לו נס. ואם תימצי לומר עושין לו נס, מנכין לו מזכיותיו. אמר **רב חנן**: מאי קרא? דכתיב: (בראשית לב) "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת"

מאי הוה עובדיה דרב אדא בר אהבה? כי הא דאתמר: שאלו תלמידיו² לרב אדא בר אהבה: במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרהרתי במבואות המטונפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא ישנתי בבית המדרש, לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא ששתי בתקלת חברי, ולא קראתי לחבירי בהכינתו. ואמרי לה: בחניכתו

אמר ליה רבא לרפרס בר פפא: לימא לן מר מהני מילי מעלייתא

2 לפננו נוסף: "את רבי זירא, ואמרי לה"

דהוה עביד רב הונא! אמר ליה: בינקותיה, לא דכירנא. בסיבותיה, דכירנא. דכל יומא דעיבא, הוּוּ מפקין ליה בגוהרקא דדהבא, וסייר לה לכולה מתא וכל אשיתא דהוות רעיעתא, הוּוּ סתר לה. אי אפשר למרה, בני לה - ואי לא אפשר, בני לה איהו מדידיה

וכל פניא דמעלי שבתא, הוּוּ משדר שלוחא לשוקא, וכל ירקא דהוּוּ פייש להו לגינאי, זבין ליה ושדי ליה לנהרא {וליתביה לעניינים?!} אַזמנין דסמכא דעתייהו, ולא אתו למיזבן! {ולשדיה לבהמה?!} קסבר: מאכל אדם, אין מאכילין לבהמה! {ולא ליזבניה כלל?!} אַנמצאת מכשילן לעתיד לבא!

כי הוּוּ ליה מילתא דאסותא, הוּוּ מלי כוזא דמיא, ותלי ליה בסיפא דביתא, ואמר: "כל דבעי, ליתי ולישקול!" ואיכא דאמרי: מילתא דשיבתא הוּוּ גמיר, והוּוּ מנח כוזא דמיא ודלי ליה, ואמר: "כל דצריך, ליתי וליעול, דלא לסתכן!"

כי הוּוּ כרך ריפתא, הוּוּ פתח לבביה ואמר: "כל מאן דצריך, ליתי וליכול!" אמר רבא: כולהו, מצינא מקיימנא, לבר מהא, דלא מצינא למיעבד, **(כא,א)** משום דנפיש בני חילא דמחוזא

אילפא ור' יוחנן הוּוּ גרסי באורייתא. דחיקא להו מילתא טובא. אמרי: ניקום וניזיל וניעבד עיסקא, ונקיים בנפשין: (דברים טו) "אפס כי לא יהיה בך אביון". אזלו אותבי תותי גודא רעיעא. הוּוּ קא כרכי ריפתא. אתו תרי מלאכי השרת. שמעיה רבי יוחנן דאמר חד לחבריה: "נישדי עלייהו האי גודא ונקטלינהו, שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה!" אמר ליה אידך: "שבקינהו, דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא!" רבי יוחנן שמע. אילפא לא שמע. אמר ליה ר' יוחנן לאילפא: "שמע מר מידי?" אמר ליה: "לא!" אמר: מדשמעי אנא, ואילפא לא שמע, שמע מינה: לדידי קיימא לי שעתא. אמר ליה רבי יוחנן: "איהדר ואוקי בנפשאי: (דברים טו) "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ"". ר' יוחנן הדר. אילפא לא הדר. עד דאתא אילפא, מליך רבי יוחנן. אמרו לו: אי אתיב מר וגריס, לא הוּוּ מליך מר! אזל תלא נפשיה באסקריא דספינתא. אמר: אי איכא דשאל לי במתניתא דר' חייא ורבי אושעיא ולא פשטינא ליה ממתניתין, נפילנא מאסקריא דספינתא וטבענא! אתא ההוא סבא. תנא ליה: האומר: "תנו שקל לבני בשבת", והן ראויין לתת להם סלע, נותנין להם סלע. ואם אמר: "אל תתנו להם אלא שקל!" אין נותנין להם אלא שקל. אם אמר: "מתו, ירשו אחרים תחתיהם", בין שאמר "תנו" בין שאמר "אל תתנו", אין נותנין להם אלא שקל. אמר ליה: הא מני? רבי מאיר היא, דאמר: מצוה לקיים דברי המת!

אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סומא משתי עיניו, גידם משתי ידיו, קיטע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין, והיה מוטל בבית רעוע, ורגלי מטתו מונחין בספלן של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים. פעם אחת היתה מטתו מונחת בבית רעוע.³ בקשו תלמידיו לפנות מטתו ואחר כך לפנות את הכלים. אמר להם: "בניי! פנו את הכלים, ואחר כך פנו את מטתי, שמובטח לכם שכל זמן שאני בבית, אין הבית נופל!" פינו את הכלים ואחר כך פינו את מטתו, ונפל הבית. אמרו לו תלמידיו: "רבי! וכי מאחר שצדיק גמור אתה, למה עלתה לך כך?" אמר להם: "בניי! אני גרמתי לעצמי! שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי, והיה עמי משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל, ואחד של משתה, ואחד של מיני מגדים. בא עני אחד ועמד לי בדרך, ואמר לי: "רבי! פרנסני!" אמרתי לו: "המתן עד שאפרוק מן החמור!" לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו. הלכתי ונפלתי על פניו ואמרתי: "עיני שלא חסו על עיניך יסומו! ידי שלא חסו על ידיך יתגדמו! רגלי שלא חסו על רגליך יתקטעו! ולא נתקררה דעתי עד שאמרתי: כל גופי יהא מלא שחין!" אמרו לו: "אוי לנו, שראינוך בכך!" אמר להם: "אוי לי אם לא ראיתוני בכך!"

ואמאי קרו ליה "נחום איש גם זו"? דכל מילתא דהוה סלקא ליה, אמר: "גם זו לטובה!" זימנא חדא, בעו לשדורי ישראל דורון לבי קיסר. אמרו: מאן ייזיל? ייזיל נחום איש גם זו, דמלומד בניסין הוא! שדרו בידיה מלא סיפטא דאבנים טובות ומרגליות. אזל, בת בהווא דירה בליליא. קמו הנך דיוראי ושקלינהו לסיפטא ומלונהו עפרא.⁴ כי מטא התם, שרינהו לסיפטא. חזנהו דמלו עפרא. בעא מלכא למקטלינהו לכולהו. אמר: קא מחייכו בי יהודאי! אמר: גם זו לטובה! אתא אליהו, אדמי ליה כחד מינייהו. אמר ליה: דלמא הא עפרא מעפרא דאברהם אבוהון הוא, דכי הוה שדי עפרא הוה סייפיה, גילי הוה גירי, דכתיב: (ישעיהו מא) "יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו". הווא חדא מדינתא דלא מצו למיכבשה. בדקו מיניה וכבשוה. עיילו לבי גנזיה ומלוהו לסיפטא אבנים טובות ומרגליות, ושדרוהו ביקרא רבה. כי אתו, ביתו בהווא דיורא. אמרו ליה: מאי אייתית בהדך, דעבדי לך יקרא כולי האי? אמר להו: מאי דשקלי מהכא, אמטי להתם! סתרו לדירייהו ואמטינהו לבי מלכא. אמרו ליה: האי עפרא דאייתי הכא, מדידן הוא! בדקוה ולא אשכחוה. וקטלינהו להנך דיוראי

3 יש שאין גורסים זה

4 לפננו נוסף: "למחר כי חזנהו אמר גם זו לטובה", אבל בכ"י ליתא, ומחקו רש"א

איזהו דבר? עיר המוציאה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים, זה אחר זה, הרי זה דבר. פחות מכאן, אין זה דבר -- תנו רבנן: עיר המוציאה חמש מאות ואלף רגלי, כגון כפר עכו, ויצאו הימנה תשעה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר; ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר. ועיר המוציאה חמש מאות רגלי, כגון כפר עמיקו, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר; **(כא,ב)** ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר

דרוקרת, עיר המוציאה חמש מאות רגלי הוה, ויצאו ממנה שלשה מתים ביום אחד. גזר **רב נחמן בר רב חסדא** תעניתא. אמר **רב נחמן בר יצחק**: כמאן? כרבי מאיר, דאמר: ריחק נגיחותיו, חייב - קירב נגיחותיו, לא כל שכן! אמר ליה **רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יצחק**: ליקום מר, ליתי לגבן! אמר ליה: תנינא: **רבי יוסי** אומר: לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו. שכן מצינו בהר סיני, שכל זמן שהשכינה שרויה עליו, אמרה תורה: (שמות לד) "גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא" - נסתלקה שכינה ממנו, אמרה תורה: (שמות יט) "במשוך היובל המה יעלו בהר". וכן מצינו באהל מועד שבמדבר, שכל זמן שהוא נטוי, אמרה תורה: (במדבר ה) "וישלחו מן המחנה כל צרוע" - הוגללו הפרוכת, הותרו זבין והמצורעים ליכנס שם. אמר ליה: אי הכי, ניקום אנא לגבי מר! אמר ליה: מוטב יבא מנה בן פרס אצל מנה בן מנה, ואל יבא מנה בן מנה אצל מנה בן פרס!

בסורא הוות דברתא. בשיבבותיה דרב לא הוות דברתא. סברו מיניה: משום זכותיה דרב, דנפיש. איתחזי להו בחילמא: רב, דנפישא זכותיה טובא, הא מילתא זוטרא ליה לרב! אלא משום ההוא גברא דשייל מרא וזבילא לקבורה!

בדרוקרת הוות דליקתא, ובשיבבותיה דרב הונא לא הוות דליקתא. סבור מינה: בזכותא דרב הונא, דנפיש. איתחזי להו בחילמא: האי זוטרא ליה לרב הונא! אלא משום ההיא איתתא דמחממת תנורא ומשיילי לשיבבותיה

אמרו ליה **רב יהודה**: אתו קמצי! גזר תעניתא. אמרו ליה: לא קא מפסדן! אמר להו: ׀זוודא אייתו בהדיהו?!

אמרו ליה **רב יהודה**: איכא מותנא בחזירי! גזר תעניתא ^ נימא: קסבר רב יהודה: מכה משולחת ממין אחד, משולחת מכל המינין <לא! שאני חזירי, דדמיין מעייהו לבני אינשי!

אמרו ליה **לשמואל**: איכא מותנא בי חוזאי. גזר תעניתא. אמר

ליה: גוהא מרחק?! אמר: ליכא מעברא הכא דפסיק ליה!
אמרו ליה לרב נחמן: איכא מותנא בארעא דישראל. גזר תעניתא.
אמר: אם גבירה לוקה, שפחה לא כל שכן! #טעמא דגבירה
ושפחה - הא שפחה ושפחה לא?! והא אמרו ליה לשמואל: איכא
מותנא בי חוזאי. גזר תעניתא?! אשאני התם, כיון דאיכא שיירתא
דלווי ואתיא בהדיה! #

אבא אומנא, הוה אתי ליה שלמא ממתיבתא דרקיעא כל יומא;
ולאביי, כל מעלי יומא דשבתא; לרבא, כל מעלי יומא דכיפורי.
הוה קא חלשא דעתיה דאביי משום דאבא אומנא. אמרו ליה:
"לא מצית למיעבד כעובדיה!" - ומאי הוו עובדיה דאבא אומנא?
דכי הוה עביד מילתא, הוה מחית גברי לחוד ונשי לחוד; ואית ליה
לבושא דאית ביה קרנא דהוות בזיעא כי כוסילתא - כי הוות
אתיא ליה איתתא, הוה מלביש לה, כי היכי דלא ניסתכל בה;
ואית ליה דוכתא דצניעא, דשדי ביה פשיטי דשקיל - דאית ליה,
שדי ביה - דלית ליה, לא מיכסיף; כי הוה אתרמי ליה צורבא
מרבנן, אגרא מיניה לא שקיל. ובתר דקאי, יהיב ליה פשיטי, ואמר
ליה: "זיל בריא נפשך!"

יומא חד, שדר אביי זוגא דרבנן למיבדקיה. אותבינהו, ואכלינהו,
ואשקינהו, ומך להו ביסתרקי בליליא. (כב,א) לצפרא כרכינהו
ושקלינהו, וקמו ונפקו להו לשוקא, ואשכחינהו. אמרו ליה:
"לשיימיה מר, היכי שוו?" אמר להו: "הכי והכי!" אמרו ליה:
"ודלמא שוו טפי?" אמר להו: "בהכי שקלינהו!" אמרו ליה: "דידך
ניהו, ושקלינהו מינך!" אמרו ליה: "במטותא מינך, במאי
חשדתינך?" אמר להו: "אמינא: פדיון שבויים איקלע להו לרבנן,
ואכסיפו למימר לי!" אמרו ליה: "השתא, נשקלינהו מר!" אמר להו:
"מהווא שעתא אסחתינהו מדעתאי לצדקה!"

הוה קא חלשא דעתיה דרבא משום דאביי. אמרו ליה: מסתייך
דקא מגנית אכולה כרכא!

רבי ברוקא חוזאה הוה שכיח בשוקא דבי לפט. הוה שכיח אליהו
גביה. אמר ליה: "גאיכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי?" אמר ליה:
"לא!" אדהכי והכי, חזא להווא גברא דהוה סיים מסאני אוכמי,
ולא רמי חוטא דתכלתא בגלימיה. אמר ליה: "האי בר עלמא
דאתי הוא!" רהט בתריה. אמר ליה: "מאי עובדך?" אמר ליה: "זיל
האידנא ותא למחר!" למחר אמר ליה: "מאי עובדך?" אמר ליה:
"זנדוקנא אנא, ואסרנא גברי לחוד ונשי לחוד, ורמינא פוריאי בין

מחברת תענית - ג

הני להני, כי היכי דלא ליתו לידי איסורא. כי חזינא בת ישראל דיהבי נכרים עלה עינייהו, מסרנא נפשאי ומצילנא לה. יומא חד, הוות נערה מאורסה גבן, דיהבו בה נכרים עינייהו. שקלי דורדייא דחמרא ושדאי לה בשיפולה, ואמרי: דיסתנא היא!" אמר ליה: "מאי טעמא לית לך חוטי ורמית מסאני אוכמי?" אמר ליה: "עיילנא ונפיקנא ביני נכרים, כי היכי דלא לידעו דיהודאה אנא. כי הוו גזרי גזירתא, מודענא להו לרבנן, ובעו רחמי ומבטלי לגזירתייהו!" "ומאי טעמא, כי אמינא לך אנא "מאי עובדך", ואמרת לי "זיל האידנא ותא למחר?" אמר ליה: "בההיא שעתא גזרי גזירתא, ואמינא: ברישא איזיל ואשמע להו לרבנן, דלבעי רחמי עלה דמילתא!"

אדהכי והכי, אתו הנך תרי. אתי אמר ליה: "הנך נמי בני עלמא דאתי נינהו!" אזל לגבייהו. אמר להו: "מאי עובדייכו?" אמרו ליה: "אינשי בדוחי אנן, מבדחינן עציבי. אי נמי, כי חזינן בי תרי דאית להו תיגרא בהדייהו, טרחינן ועבדינן להו שלמא"

על אלו מתריעין בכל מקום: על השדפון, ועל הירקון, ועל הארבה, ועל החסיל -- תנו רבנן: על אלו מתריעין בכל מקום: על השדפון, ועל הירקון, ועל ארבה, וחסיל, ועל חיה רעה. **ר' עקיבא** אומר: על השדפון ועל הירקון בכל שהוא - ארבה וחסיל, אפילו לא נראה בארץ ישראל אלא כנף אחד, מתריעין עליהן

ועל החיה רעה -- תנו רבנן: חיה רעה שאמרו, בזמן שהיא משולחת, מתריעין עליה - אינה משולחת, אין מתריעין עליה. אי זו היא משולחת, ואי זו היא שאינה משולחת? נראית בעיר, משולחת - בשדה, אינה משולחת; ביום, משולחת - בלילה, אינה משולחת; ראתה שני בני אדם ורצתה אחריהן, משולחת - נחבאת מפניהן, אינה משולחת; טרפה שני בני אדם ואכלה אחד מהן, משולחת - אכלה שניהן, אינה משולחת; עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה, משולחת

{הא גופה קשיא - אמרת: נראתה בעיר משולחת - לא שנא ביום, ולא שנא בלילה. והדר אמרת: ביום, משולחת; בלילה, אינה משולחת?!} לא קשיא - הכי קאמר: נראתה בעיר ביום, משולחת - בעיר בלילה, אינה משולחת. אי נמי, בשדה, אפילו ביום אינה משולחת⁵

5 יש בזה כמה גרסות בכ"י ובדפוסים ובאחרונים, ולפננו נוסף: "בשדה בלילה אינה משולחת"

מחברת תענית - ג

{ראתה שני בני אדם ורצתה אחריהן, משולחת - הא עומדת, אינה משולחת - והדר אמרת: נחבאת מפניהן, אינה משולחת - הא עומדת, משולחת?! - לא קשיא - כאן בשדה הסמוכה לאגס, כאן בשדה שאינה סמוכה לאגס!

טרפה שני בני אדם כאחד ואכלה אחד מהן, משולחת - שניהם, אינה משולחת - {והא אמרת: אפילו רצתה?! - אמר **רב פפא**: כי תני, ההיא באגמא

גופא: עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה, משולחת - {פשיטא! - אמר **רב פפא**: ככוכי דצידי!

ועל החרב, מתריעין עליה מפני שהיא מכה מהלכת -- תנו רבנן: חרב שאמרו, אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום, אלא אפילו חרב של שלום, שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה, ואף על פי כן, נכשל בה המלך יאשיהו, שנאמר: (**כב,ב**) (דברי הימים ב לה) "וישלח אליו מלאכים לאמר מה לי ולך מלך יהודה לא עליך אתה היום כי אל בית מלחמתי ואלהים אמר לבהלני חדל לך מאלהים אשר עמי ואל ישחיתך"

גמאי "אלהים אשר עמי"?⁶ אמר **רב יהודה** אמר **רב**: זו עבודה זרה! אמר: הואיל וקא בטח בעבודה זרה, יכילנא ליה!

"ויורו היורים למלך יאשיהו ויאמר המלך לעבדיו העבירוני כי החליתי מאד" - גמאי "כי החליתי מאד"? אמר **רב יהודה** אמר **רב**: מלמד שעשו כל גופו ככברה!

אמר **ר' שמואל בר נחמני** אמר **רבי יונתן**:⁷ מפני מה נענש יאשיהו? מפני שהיה לו לימלך בירמיהו, ולא נמלך! מאי דרש? (ויקרא כו) "וחרב לא תעבור בארצכם" - מאי "חרב"? אילימא חרב שאינה של שלום, והכתיב: "ונתתי שלום בארץ"! - אלא אפילו של שלום! והוא אינו יודע שאין דורו דומה יפה. כי הוה ניחא נפשיה, חזא ירמיהו שפוותיה דקא מרחשן. אמר: שמא חס ושלום מילתא דלא מהגנא אמר אגב צעריה? גחין ושמעיה דקא מצדיק עליה דינא אנפשיה. אמר: (איכה א) "צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי". פתח עליה ההיא שעתא: (איכה ד) "רוח אפינו משיח ה' "

מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם, וגזרו תענית על שנראה

6 יש גורסים: "מאן "אלהים"?"

7 כך בכ"י, ולפננו: "יוחנן"

מחברת תענית - ג

כמלא פי תנור שדפון באשקלון -- גאיבעיא להו: כמלא תנור תבואה, או דלמא כמלא תנור פת? אתא שמע: כמלא פי תנור! ועדיין תיבעי להו: גככיסויא דתנורא, או דלמא כי דרא דריפתא, דהדר ליה לפומא דתנורא? - תיקו!

ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן. **רבי יוסי** אומר: לא על שאכלו, אלא על שנראו -- אמר **עולא** משום **ר' שמעון בן יהוצדק**: מעשה ובלעו זאבים שני תינוקות, והקיאום דרך בית הרעי, ובא מעשה לפני חכמים, וטיהרו את הבשר וטמאו את העצמות

על אלו מתריעין בשבת: על עיר שהקיפוה נכרים או נהר, ועל הספינה המיטרפת בים. **ר' יוסי** אומר: לעזרה ולא לצעקה -- תנו רבנן: עיר שהקיפוה נכרים או נהר, ואחד ספינה המיטרפת בים, ואחד יחיד שנרדף מפני נכרים או מפני לסטין ומפני רוח רעה - על כולן יחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית. **רבי יוסי** אומר: אין היחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית, שמא יצטרך לבריות ואין הבריות מרחמות עליו. אמר **רב יהודה** אמר **רב**: מאי טעמא דרבי יוסי? דכתיב: (בראשית ב) "ויהי האדם לנפש חיה" - נשמה שנתתי בך, החייה!

שמעון התימני אומר: אף על הדבר. ולא הודו לו חכמים -- גאיבעיא להו: לא הודו לו חכמים בשבת, אבל בחול הודו לו? או דלמא לא הודו לו כלל? אתא שמע: דתניא: מתריעין על הדבר בשבת. ואין צריך לומר בחול. **ר' חנן בן פיטום**, תלמידו של **ר' עקיבא**, משום **רבי עקיבא** אומר: אין מתריעין על הדבר כל עיקר

על כל צרה שלא תבא על הצבור, מתריעין עליהן, חוץ מרוב גשמים -- תנו רבנן: על כל צרה שלא תבא על הצבור, מתריעין עליה, חוץ מרוב גשמים. מאי טעמא? אמר **ר' יוחנן**: לפי שאין מתפללין על רוב הטובה. ואמר **רבי יוחנן**: מניין שאין מתפללין על רוב הטובה? שנאמר: (מלאכי ג) "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די"

- מאי "עד בלי די"? אמר **רמי בר חמא**⁸: עד שיבלו שפתותיכם מלומר "די"! אמר **רמי בר רב יוד**⁹: ובגולה מתריעין עליה. תניא נמי הכי: שנה שגשמיה מרובין, אנשי משמר שולחין לאנשי מעמד: תנו עיניכם באחיכם שבגולה, שלא יהא בתייהם קבריהם!

שאלו את **ר' אליעזר**¹⁰: עד היכן גשמים יורדין ויתפללו שלא ירדו? אמר להם: כדי שיעמוד אדם בקרן אפל וישכשך רגליו במים! {והתניא: "ידיו"?} ארגליו כידיו קאמינא! אמר **רבה בר בר חנה**: לדידי חזיא לי קרן אפל, דקם ההוא טייעא כי רכיב גמלא, ונקיט רומחא בידיה, מתחזי איניבא

תנו רבנן: (ויקרא כו) "ונתתי גשמיכם בעתם" - לא שכורה ולא צמאה, אלא בינונית. שכל זמן שהגשמים מרובין, מטשטשין את הארץ ואינה מוציאה פירות. דבר אחר: (**כג,א**) "בעתם" - בלילי רביעיות ובלילי שבתות! שכן מצינו בימי שמעון בן שטח, שירדו להם גשמים בלילי רביעיות ובלילי שבתות, עד שנעשו חטים ככליות, ושעורים כגרעיני זיתים, ועדשים כדינרי זהב. וצררו מהם דוגמא לדורות, להודיע כמה החטא גורם, שנאמר: (ירמיהו ה) "עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם". וכן מצינו בימי הורדוס, שהיו עוסקין בבנין בית המקדש, והיו יורדין גשמים בלילה. למחר, נשבה הרוח ונתפזרו העבים וזרחה החמה, ויצאו העם למלאכתן. וידעו שמלאכת שמים בידיהם

מעשה שאמרו לו לחוני המעגל: התפלל שירדו גשמים! אמר להם: צאו והכניסו תנורי פסחים, בשביל שלא ימוקו! התפלל ולא ירדו גשמים. מה עשה? עג עוגה ועמד בתוכה ואמר לפניו: "רבש"ע! בניך שמו פניהם עלי, שאני כבן בית לפניך. נשבע אני בשמך הגדול שאיני אז מכאן עד שתרחם על בניך!" התחילו גשמים מנטפין. אמר: "לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות!" התחילו לירד בזעף. אמר: "לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה!" ירדו כתיקנן עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. באו ואמרו לו: כשם שהתפללת עליהם שירדו, כך התפלל שילכו להן! אמר להם: צאו וראו אם נמחית אבן הטועין! שלח לו **שמעון בן שטח**: אלמלא חוני אתה, גוזרני עליך נידוי, אבל מה אעשה לך, שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך, כבן שהוא מתחטא על אביו, ועושה לו רצונו. ועליך הכתוב אומר:

8 זה אחד משלש גרסות, ויש גורסים "רמי בר רב", ויש גורסים "רמי בר רב יוד"

9 כך לפנינו, ובכ"י: "רב יהודה אמר רב"

10 נל"ד צ"ל: "ר' אלעזר"

(משלי כג) "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך" -- תנו רבנן: פעם אחת יצא רוב אדר ולא ירדו גשמים. שלחו לחוני המעגל: התפלל וירדו גשמים! התפלל ולא ירדו גשמים. עג עוגה ועמד בתוכה, כדרך שעשה חבקוק הנביא, שנאמר: (חבקוק ב) "על משמרת אעמדה ואתיצבה על מצור ואצפה לראות מה ידבר בי ומה אשיב על תוכחתי". אמר לפניו: "רבנו של עולם! בניך שמו פניהם עלי, שאני כבן בית לפניך. נשבע אני בשמך הגדול, שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך!" התחילו גשמים מנטפין. אמרו לו תלמידיו: "רבי! ראינוך ולא נמות! כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא להתיר שבועתך!" אמר: "לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות!" ירדו בזעף, עד שכל טפה וטפה כמלא פי חבית, ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג. אמרו לו תלמידיו: "רבי! ראינוך ולא נמות! כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא לאבד העולם!"¹¹ אמר לפניו: "לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה!" ירדו כתיקנן, עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים. אמרו לו: "רבי! כשם שהתפללת שירדו, כך התפלל וילכו להם!" אמר להם: "כך מקובלני, שאין מתפללין על רוב הטובה! - אף על פי כן, הביאו לי פר הודאה!" הביאו לו פר הודאה. סמך שתי ידיו עליו ואמר לפניו: "רבש"ע! עמך ישראל שהוצאת ממצרים, אינן יכולין לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות! כעסת עליהם, אינן יכולין לעמוד - השפעת עליהם טובה, אינן יכולין לעמוד. יהי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם!" מיד נשבה הרוח, ונתפזרו העבים, וזרחה החמה, ויצאו העם לשדה, והביאו להם כמהין ופטריות. שלח לו שמעון בן שטח: אלמלא חוני אתה, גוזרני עליך נידוי, שאילו שנים כשני אליהו, שמפתחות גשמים בידו של אליהו, לא נמצא שם שמים מתחלל על ידך! אבל מה אעשה לך, שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך, כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו. ואומר לו: אבא! הוליכני לרחצני בחמין! שטפני בצונן! תן לי אגוזים שקדים אפרסקים ורמונים! ונותן לו. ועליך הכתוב אומר: (משלי כג) "ישמח אביך ואמך, ותגל יולדתך" תנו רבנן: מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל (איוב כב:כה) "ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור"? - "ותגזר אומר" - אתה גזרת מלמטה, והקדוש ברוך הוא מקיים מאמרך מלמעלה; "ועל דרכיך נגה אור" - דור שהיה אפל, הארת בתפלתך;¹² כי השפילו ותאמר גוה" - דור שהיה שפל, הגבהתו בתפלתך; "ושח עינים יושיע" - דור ששח בעונו, הושעתו בתפלתך; "ימלט אי נקי"

11 בכ"י מוסיף: "אמר להן: 'ראיתוני ולא תמותוני!'"

12 המשך הפסוקים: (איוב כב:כט,ל) "כי השפילו ותאמר גוה ושח עינים יושיע. ימלט אי נקי ונמלט בבר כפיד"

- דור שלא היה נקי, מלטתו בתפלתך; "ונמלט בבור כפיך" - מלטתו במעשה ידיך הברורין

אמר ר' יוחנן: כל ימיו של אותו צדיק, היה מצטער על מקרא זה: (תהלים קכו) "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" - אמר: ומי איכא דניים שבעין שנין בחלמא?! יומא חד, הוה אזל באורחא. חזייה לההוא גברא דהוה נטע חרובא. אמר ליה: האי, עד כמה שנין טעין? אמר ליה: עד שבעין שנין. אמר ליה: פשיטא לך דחיית שבעין שנין?! אמר ליה: אנא¹³ עלמא בחרובא אשכחתי. כי היכי דשתלי לי אבהתי, שתלי נמי לבראי! יתיב קא כריך ריפתא. אתא ליה שינתא. ניס. אהדרא ליה משוניתא. איכסי מעינא וניס שבעין שנין. כי קם, חזייה לההוא גברא דהוה קא מלקט מינייהו. אמר ליה: את הוא דשתלתיה? אמר ליה: בר בריה אנא! אמר ליה: שמע מינה דניימי שבעין שנין! חזא לחמריה דאתיילידא ליה רמכי רמכי. אזל לביתיה. אמר להו: בריה דחוני המעגל, מי קיים? אמרו ליה: בריה ליתא - בר בריה איתא. אמר להו: אנא חוני המעגל! לא הימנוהו. אזל לבית המדרש. שמעינהו לרבנן דקאמרי: נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל, דכי הוי עייל לבית מדרשא, כל קושיא דהוה להו לרבנן הוה מפרק להו! אמר להו: אנא ניהו! לא הימנוהו, ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה. חלש דעתיה. בעי רחמי ומית. אמר **רבא**: היינו דאמרי אינשי: "או חברותא, או מיתותא"

אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה. וכי מצטריך עלמא למיטרא, הוה משדרי רבנן לגביה, ובעי רחמי ואתי מיטרא. זימנא חדא, איצטריך עלמא למיטרא. שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי דניתי מיטרא. אזול לביתיה ולא אשכחוהו. אזול בדברא ואשכחוהו דהוה קא רפיק. יהבו ליה שלמא (**כג,ב**) ולא אסבר להו אפיה. בפניא, כי הוה מנקט ציבי, דרא ציבי ומרא בחד כתפא, וגלימא בחד כתפא. כולה אורחא לא סיים מסאני. כי מטי למיא, סיים מסאניה. כי מטא להיזמי והיגי, דלינהו למניה. כי מטא למתא, נפקא דביתהו לאפיה כי מיקשטא. כי מטא לביתיה, עלת דביתהו ברישא, והדר עייל איהו, והדר עיילי רבנן. יתיב וכריך ריפתא, ולא אמר להו לרבנן "תו כרוכו". פלג ריפתא לינוקי, לקשישא חדא, ולזוטרא תרי. אמר לה דביתהו: ידענא דרבנן משום מיטרא קא אתו. ניסק לאיגרא וניבעי רחמי! אפשר דמרצי הקדוש ברוך הוא וייתי מיטרא, ולא נחזיק טיבותא לנפשין. סקו לאיגרא. קם איהו בחדא זיתא, ואיהי בחדא זיתא.

13 כך בכ"י, ולפננו: "אמר ליה האי גברא"

קדים סלוק ענני מהך זויתא דדביתהו. כי נחית, אמר להו: אמאי אתו רבנן? אמרו ליה: שדרי לן רבנן לגבי דמר למיבעי רחמי אמיטרא. אמר להו: ברוך המקום שלא הצריך אתכם לאבא חלקיה! אמרו ליה: ידעינן דמיטרא מחמת מר הוא דאתא, אלא לימא לן מר הני מילי דתמיהא לן: מאי טעמא כי יהיבנא למר שלמא לא אסבר לן מר אפיה? אמר להו: שכיר יום הואי, ואמינא: לא איפגר. ומאי טעמא דרא מר ציבי אחד כתפיה וגלימא אחד כתפיה? אמר להו: טלית שאולה היתה - להכי שאל, ולהכי לא שאל. מאי טעמא כולה אורחא לא סיים מר מסאניה, וכי מטי למיא סיים מסאניה? אמר להו: כולה אורחא חזינא - במיא לא קא חזינא. מאי טעמא כי מטא מר להיזמי והיגי דלינהו למניה? אמר להו: זה מעלה ארוכה, וזה אינה מעלה ארוכה. מאי טעמא כי מטא מר למתא נפקא דביתהו דמר כי מיקשטא? אמר להו: כדי שלא אתן עיני באשה אחרת. מאי טעמא עיילא היא ברישא, והדר עייל מר אבתרה, והדר עיילין אנן? אמר להו: משום דלא בדקינן לן. מאי טעמא כי כריך מר ריפתא לא אמר לן "איתו כרוכו"? משום דלא נפישא ריפתא, ואמינא לא אחזיק בהו ברבנן טיבותא בחנן. מאי טעמא יהיב מר לינוקא קשישא חדא ריפתא ולזוטרא תרי? אמר להו: האי קאי בביתא, והאי יתיב בבי כנישתא. ומאי טעמא קדים סלוק ענני מהך זויתא דהוות קיימא דביתהו דמר לעננא דידיה? משום דאיתתא שכיחא בביתא, ויהבא ריפתא לעניי, ומקרבא הנייתה. ואנא יהיבנא זוזא, ולא מקרבא הנייתה; אי נמי, הנהו ביריוני דהוו בשיבבותן, אנא בעי רחמי דלימותן, והיא בעיא רחמי דליהדרו בתויבתא, ואהדרו

חנן הנחבא, בר ברתיה דחוני המעגל הוה. כי מצטריך עלמא למיטרא, הוו משדרי רבנן ינוקי דבי רב לגביה, ונקטי ליה בשיפולי גלימיה, ואמרו ליה: אבא! אבא! הב לן מיטרא! אמר לפני הקב"ה: "רבש"ע! עשה בשביל אלו שאין מכירין בין אבא דיהיב מיטרא לאבא דלא יהיב מיטרא!" ואמאי קרי ליה "חנן הנחבא"? מפני שהיה מחביא עצמו בבית הכסא¹⁴

אמר ליה **רבי זריקא לרב ספרא**: תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל לחסידי דבבל - חסידי דבבל, **רב הונא ורב חסדא**, כי הוה מצטריך עלמא למיטרא, אמרי: ניכניף הדדי וניבעי רחמי! אפשר דמירצי הקדוש ברוך הוא דייתי מיטרא! תקיפי דארעא דישראל, כגון **ר' יונה אבוב דרבי מני**, כי הוה מצטריך עלמא

14 כך לפננו, אבל רש"י לא גרס "בבית הכסא"

מחברת תענית - ג

למיטרא, הוה עייל לביתיה ואמר להו: הבו לי גואלקי, ואיזיל ואייתי לי בזוזא עיבורא. כי הוה נפיק לברא, אזיל וקאי בדוכתא עמיקתא, דכתיב: (תהלים קל) "ממעמקים קראתיך ה' ", וקאי בדוכתא צניעא, ומכסי בשקא, ובעי רחמי, ואתי מיטרא. כי הוה אתי לביתיה, אמרי ליה: גאייתי מר עיבורא? אמר להו: אמינא: הוואיל ואתא מיטרא, השתא רווח עלמא!

ותו, רבי מני בריה הוה קא מצערי ליה דבי נשיאה. אישתטח על קברא דאבוה. אמר ליה: "אבא! אבא! הני מצערו לי!" יומא חד, הוה קא חלפי התם, אינקוט כרעא דסוסווייהו עד דקבילו עלייהו דלא קא מצערו ליה

ותו, רבי מני הוה שכיח קמיה דרבי יצחק בן אלישיב. אמר ליה: "עתירי דבי חמי קא מצערו לי!" אמר: "ליענו!" ואיענו. אמר: "קא דחקו לי!" אמר: "ליעתרו!" ואיעתרו. אמר: לא מיקבלי עלי אינשי ביתי! אמר ליה: "מה שמה?" - "חנה" - "תתייפי חנה!", ונתייפת. אמר ליה: "קא מגנדרא עלי!" אמר ליה: "אי הכי, תחזור חנה לשחרוריתה!", וחזרה חנה לשחרוריתה

הנהו תרי תלמידי דהוה קמיה דרבי יצחק בן אלישיב. אמרו ליה: ניבעי מר רחמי עלן דניחכים טובא! אמר להו: עמי היתה, ושלחתיה!

רבי יוסי בר אבין הוה שכיח קמיה דר' יוסי דמן יוקרת. שבקיה ואתא לקמיה דרב אשי. (כד, א) יומא חד, שמעיה דקא גריס: "אמר שמואל: השולה דג מן הים בשבת, כיון שיבש בו כסלע, חייב". אמר ליה: ולימא מר: "ובין סנפיריו!" אמר ליה: גולא סבר לה מר דההיא, רבי יוסי בן רבי אבין אמרה?! אמר ליה: אנא ניהו! אמר ליה: ולא קמיה דר' יוסי דמן יוקרת הוה שכיח מר?! אמר ליה: הן! אמר ליה: גומאי טעמא שבקיה מר ואתא הכא? אמר ליה: גברא דעל בריה ועל בריתה לא חס, עלי ידידי היכי חייס?!

בריה, מאי היא? איומא חד הוה אגרי ליה אגרי בדברא. נגה להו, ולא אייתי להו ריפתא. אמרו ליה לבריה: "כפינן!" הוה יתבי תותי תאינתא. אמר: "תאנה! תאנה! הוציאי פירותיך ויאכלו פועלי אבא!" אפיקו ואכלו. אדהכי והכי, אתא אבוה. אמר להו: לא תינקטו בדעתייכו דהאי דנגהנא אמצוה טרחנא, ועד השתא הוא דסגאי. אמרו ליה: "רחמנא לישבעך, כי היכי דאשבען בך!" אמר להו: "מהיכא?" אמרו: "הכי והכי הוה מעשה!" אמר לו: "בני! אתה

הטרחת את קונך להוציא תאנה פירותיה שלא בזמנה - יאסף
שלא בזמנו!"

ברתיה, מאי היא? אהויא ליה ברתא בעלת יופי. יומא חד, חזיא
לההוא גברא דהוה כריא בהוצא, וקא חזי לה. אמר לו: מאי האי?
אמר ליה: "רבי! אם ללוקחה לא זכיתי, לראותה לא אזכה?" אמר
לה: "בתי! קא מצערת להו לברייטא! שובי לעפריך ואל יכשלו ביד
בני אדם!"¹⁵

הויא ליה ההוא חמרא. כדהו אגרי לה כל יומא, לאורתא הו
משדרי לה אגרה אגבה, ואתיא לבי מרה. ואי טפו לה או בצרי
לה, לא אתיא. יומא חד, אינשו זוגא דסנדלי עלה, ולא אזלה עד
דשקלונה מינה, והדר אזלה

אלעזר איש בירתא, כד הו חזו ליה גבאי צדקה, הו טשו מיניה,
דכל מאי דהוה גביה, יהיב להו. יומא חד, הוה סליק לשוקא
למיזבן נדוניא לברתיה. חזיוהו גבאי צדקה. טשו מיניה. אזל ורהט
בתרייהו. אמר להו: אשבעתיכו במאי עסקיתו! אמרו ליה: ביתוס
ויתומה. אמר להן: העבודה, שהן קודמין לבתי! שקל כל דהוה
בהדיה ויהב להו. פש ליה חד זוזא. זבן ליה חיטי, ואסיק שדייה
באכלבא. אתאי דביתהו. אמרה לה לברתיה: מאי אייתי אבוך?
אמרה לה: כל מה דאייתי, באכלבא שדיתיה. אתיא למיפתח בבא
דאכלבא. חזת אכלבא דמליא חיטי, וקא נפקא בצינורא דדשא,
ולא מיפתח בבא מחיטי. אזלא ברתיה לבי מדרשא. אמרה ליה:
בא וראה מה עשה לך אוהבך! אמר לה: העבודה! הרי הן הקדש
עליך, ואין לך בהן אלא כאחד מעניי ישראל!

ר' יהודה נשיאה גזר תעניתא. בעי רחמי, ולא אתא מיטרא. אמר:
כמה איכא משמואל הרמתי ליהודה בן גמליאל! אוי לו לדור שכן
נתקע! אוי לו למי שעלתה בימיו כך! - חלש דעתיה ואתא מיטרא
דבי נשיאה גזר תעניתא, ולא אודעינהו לרבי יוחנן ולריש לקיש.
לצפרא אודעינהו. אמר ליה **ריש לקיש** **לרבי יוחנן**: הא לא קבילנא
עלן מאורתא! אמר ליה: אנן בתרייהו גררינן!

דבי נשיאה גזר תעניתא, ולא אתא מיטרא. תנא להו **אושעיא**
זעירא דמן חברייא: (במדבר טו) "והיה אם מעיני העדה נעשתה
לשגגה" - משל לכלה שהיא בבית אביה. כל זמן שענייה יפות, אין
כל גופה צריכה בדיקה - עיניה טרוטות, כל גופה צריכה בדיקה!
אתו עבדיה ורמו ליה סודרא בצואריה, וקא מצערו ליה. אמרו

15 ב"ח מוסיף: "וכן הוה"

מחברת תענית - ג

להו בני מאתיה: שבקיה! דהא נמי מצער לן! כיון דחזינן דכל מיליה לשום שמים, לא אמרי ליה מידי, ושבקינן ליה - אתון נמי שבקוהו!

רבי גזר תעניתא ולא אתא מיטרא. נחית קמיה אילפא, ואמרי לה: רבי אילפי. אמר "משיב הרוח" ונשא זיקא; "מוריד הגשם" ואתא מיטרא. אמר ליה: מאי עובדך? אמר ליה: דיירנא בקוסטא דחיקא, דלית ביה חמרא לקידושא ואבדלתא. טרחנא ואתינא חמרא לקידושא ואבדלתא, ומפיקנא להו ידי חובתייהו

רב איקלע לההוא אתרא. גזר תעניתא ולא אתא מיטרא. נחית קמיה שליחא דצבורא. אמר "משיב הרוח" ונשב זיקא; אמר "מוריד הגשם" ואתא מיטרא. אמר ליה: מאי עובדך? אמר ליה: מיקרי דרדקי אנא, ומקרינא לבני עניי כבני עתירי. וכל דלא אפשר ליה, לא שקלינא מיניה מידי. ואית לי פירא דכוור, וכל מאן דפשע, משחדינא ליה מינייהו, ומסדרינן ליה, ומפייסין ליה, עד דאתי וקרי

רב נחמן גזר תעניתא. בעא רחמי ולא אתא מיטרא. אמר: שקלוה לנחמן חבוטו מן גודא לארעא! - חלש דעתיה, ואתא מיטרא

רבה גזר תעניתא. בעי רחמי ולא אתא מיטרא. אמרו ליה: והא רב יהודה, כי הוה גזר תעניתא, אתא מיטרא! אמר להו: מאי אעביד?! אי משום תנויי, אנן עדיפינן מינייהו, דבשני דרב יהודה כל תנויי **(כד, ב)** בנזיקין הוה, ואנן קא מתנינן בשיתא סדרין. וכי הוה מטי רב יהודה בעוקצין "האשה שכו בשת ירק בקדירה", ואמרי לה "זיתים שכבשן בטרפיהן טהורין", אמר: הויית דרב ושמואל קא חזינא הכא! ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא! - ואילו רב יהודה, כי הוה שליף חד מסאנא אתי מיטרא - ואנן קא צווחין כולי יומא וליכא דאשגח בן! אי משום עובדא, אי איכא דחזא מידי, לימא! אבל מה יעשו גדולי הדור, שאין דורן דומה יפה?!

רב יהודה חזא הנהו בי תרי דהוו קא פרצי בריפתא. אמר: שמע מינה: איכא שבעא בעלמא! יהיב עיניה - הוה כפנא. אמרו ליה רבנן לרב כהנא בריה דרב נחוניא שמעיה: מר, דשכיח קמיה, ניעשייה דליפוק בפתחא דסמוך לשוקא! עשייה, ונפק לשוקא. חזא כנופיא. אמר להו: מאי האי? אמרו ליה: אכוספא דתמרי קיימי, דקא מזדבן. אמר: שמע מינה: כפנא בעלמא! אמר ליה לשמעיה: שלוף לי מסאניי! שלף ליה חד מסאנא, ואתא מיטרא. כי מטא למישלף אחרינא, אתא אליהו ואמר ליה: אמר הקדוש ברוך הוא:

אי שלפת אחרינא, מחריבנא לעלמא!

אמר **רב מרי ברה דבת שמואל**: אנא הוה קאימנא אגודא דנהר פפא. חזאי למלאכי דאידמו למלחי, דקא מייתי חלא ומלוניה לארבי, והוה קמחא דסמידא. אתו כולי עלמא למיזבן. אמר להו: מהא לא תיזבנון, דמעשה נסים הוא! למחר אתיין ארבי דחיטי דפריזנא

רבא איקלע להגרוניא. גזר תעניתא ולא אתא מיטרא. אמר להו: ביתו כולי עלמא בתעניתייכו! למחר אמר להו: מי איכא דחזא חילמא, לימא! אמר להו ר' אלעזר מהגרוניא: לדידי אקריון בחלמי: שלם! טב לרב, טב מריבון, טב דמטוביה, מטיב לעמיה! אמר: שמע מינה: עת רצון היא! מבעי רחמי! - בעי רחמי ואתי מיטרא

ההוא גברא דאיחייב נגדא בבי דינא דרבא, משום דבעל נכרית. נגדיה רבא ומית. אשתמע מילתא בי שבור מלכא. בעא לצעורי לרבא. אמרה ליה איפרא הורמיז, אימיה דשבור מלכא, לברה: לא ליהוי לך עסק דברים בהדי יהודאי, דכל מאן דבעיין ממרייהו, יהיב להו! אמר לה: מאי היא? אמרה ליה:¹⁶ בעין רחמי ואתי מיטרא! אמר לה: ההוא משום דזימנא דמיטרא הוא! אלא לבעו רחמי האידנא, בתקופת תמוז, וליתי מיטרא! שלחה ליה לרבא: כוין דעתך ובעי רחמי דליתי מיטרא! בעי רחמי ולא אתי מיטרא. אמר לפניו: "רבונא של עולם! (תהלים מד:ב) "אלהים באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם" - ואנו בעינינו לא ראינו! אתא מיטרא, עד דשפוך מרזבי דצפורי¹⁷ לדיגלת. אתא אבוה, איתחזי ליה בחלמיה, ואמר ליה: "מי איכא דמיטרח קמי שמיא כולי האי?!" אמר ליה: "שני דוכתיך!" - שני דוכתיה. למחר אשכחיה דמרשם פורייה בסכיני

רב פפא גזר תעניתא, ולא אתא מיטרא. חלש ליביה. שרף פינכא דדייסא ובעי רחמי, ולא אתא מיטרא. אמר ליה רב נחמן בר אושפזתי: אי שריף מר פינכא אחריתי דדייסא, אתי מיטרא! איכסיף וחלש דעתיה, ואתא מיטרא

ר' חנינא בן דוסא הוה קא אזיל באורחא. אתא מיטרא. אמר לפניו: רבונא של עולם! כל העולם כולו בנחת, וחנינא בצער! פסק מיטרא. כי מטא לביתיה אמר לפניו: רבונא של עולם! כל העולם כולו בצער, וחנינא בנחת! אתא מיטרא. אמר **רב יוסף**: מאי אהניא ליה צלותא דכהן גדול לגבי רבי חנינא בן דוסא! דתנן:

16 כך גרסת רש"י ולפננו ליתא

17 כך לפננו, אבל בע"י "דמחוזא", ונראה שזו הגרסה הנכונה

היה מתפלל תפלה קצרה בבית החיצון. מאי מצלי? **רבין בר אדא**
ורבא בר אדא דאמרי תרוייהו משמיה **דרב יהודה**: "יהי רצון
מלפניך ה' אלהינו שתהא השנה הזו גשומה ושחונה" - שחונה
מעלייתא היא?! אדרבה! גריעותא היא! אלא אם שחונה, תהא
גשומה וטלולה - "ואל יכנס לפניך תפלת עוברי דרכים". **רב אחא**
בריה דרבא מסיים משמיה **דרב יהודה**: "לא יעדי עביד שולטן
מדבית יהודה, ואל יהו עמך ישראל צריכין להתפרנס זה מזה, ולא
לעם אחר"

אמר **רב יהודה** אמר **רב**: בכל יום ויום, בת קול יוצאת ואומרת:
"כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני דיו בקב
חרובים מערב שבת לערב שבת!"

הוה רגילא דביתהו למיחמא תנורא כל מעלי דשבתא, ושדייא
אקטרתא, (**כה,א**) משום כיסופא. הוה לה הך שיבבתא בישתא.
אמרה: מכדי ידענא דלית להו ולא מידי, מאי כולי האי?! אזלא
וטרפא אבבא. איכספא ועיילא לאינדרונא. איתעביד לה ניסא
דחזיא לתנורא מלא לחמא, ואגנא מלא לישא. אמרה לה:
פלניתא! פלניתא! אייתי מסא, דקא חריך לחמין! אמרה לה: אף
אנא להכי עיילי! תנא: אף היא להביא מרדה נכנסה, מפני
שמלומדת בנסים

אמרה ליה דביתהו: עד אימת ניזיל ונצטער כולי האי?! אמר לה:
מאי נעביד? בעי רחמי דניתבו לך מידי! בעא רחמי. יצתה כמין
פיסת יד, ויהבו ליה חד כרעא דפתורא דדהבא. חזיא בחלמא:
עתידי צדיקי דאכלי אפתורא דדהבא דאית ליה תלת כרעי, ואיהו
אפתורא דתרי כרעי. אמר לה: ניחא לך דמיכל אכלי כולי עלמא
אפתורא דמשלם ואנן אפתורא דמחסר? אמרה ליה: ומאי נעביד?
בעי רחמי דנשקלינהו מינך! בעי רחמי, ושקלוהו. תנא: גדול היה
נס אחרון יותר מן הראשון, דגמירי: דמיהב, יהבי - מישקל, לא
שקלי!

חד בי שמשי חזייה לברתיה דהוות עציבא. אמר לה: בתי! במאי
עציבת? אמרה ליה: כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן,
והדלקתי ממנו אור לשבת. אמר לה: בתי! מאי איכפת לך? מי
שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק! תנא: היה דולק
והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה

ר' חנינא בן דוסא הוה ליה הנך עיזי. אמרו ליה: קא מפסדן! אמר:
אי קא מפסדן, ניכלינהו דובי, ואי לא, כל חדא וחדא תיתי
לאורתא דובא בקרנייהו! לאורתא, אייתי כל חדא וחדא דובא

בקרנייהו

הוה ליה ההיא שיבבתא דקא בניה ביתא, ולא מטו כשורי. אתיא לקמיה. אמרה ליה: בניתי ביתי ולא קמטו כשוראי. אמר לה: מה שמך? אמרה ליה: איכו. אמר: איכו! נימטו כשוריד! תנא: הגיעו עד שיצאו אמה לכאן ואמה לכאן. ויש אומרי: סניפין עשאום תניא **פלימו**: אומר אני: ראיתי אותו הבית, והיו קורותיו יוצאות אמה לכאן ואמה לכאן, ואמרו לי: "בית זה, שקירה ר' חנינא בן דוסא בתפלתו!"

ר' חנינא בן דוסא, מהיכן הוה ליה עזים? והא עני הוי? ועוד, אמרו חכמים: אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל! אמר **רב פנחס**: מעשה, ועבר אדם אחד על פתח ביתו, והניח שם תרנגולין, ומצאתן אשתו של ר' חנינא בן דוסא. ואמר לה: אל תאכלי מביציהן! והרבו ביצים ותרנגולין, והיו מצערין אותם. ומכרן וקנה בדמיהן עזים. פעם אחת, עבר אותו אדם שאבדו ממנו התרנגולין, ואמר לחבירו: בכאן הנחתי התרנגולין שלי! שמע ר' חנינא. אמר לו: יש לך בהן סימן? אמר לו: הן! נתן לו סימן, ונטל את העזין, והן הן עיזי דאייתו דובי בקרנייהו

רבי אלעזר בן פדת, דחיקא ליה מילתא טובא. עבד מלתא ולא הוה ליה מידי למטעם. שקל ברא דתומא ושדייה בפומיה. חלש לביה וניס. אזול רבנן לשיולי ביה. חזיוהו דקא בכי וחייך, ונפק צוציתא דנורא מאפותיה. כי אתער, אמרו ליה: מאי טעמא קבכית וחייכת? אמר להו: דהוה יתיב עמי הקב"ה, ואמרי ליה: עד מתי אצטער בהאי עלמא? ואמר לי: אלעזר בני! ניחא לך דאפכיה לעלמא מרישא? אפשר דמתילדת בשעתא דמזוני! אמרי לקמיה: כולי האי ו"אפשר"? אמרי ליה: דחיי טפי או דחיינא? אמר לי: דחיי! אמרי לקמיה: אם כן, לא בעינא! אמר לי: בהאי אגרא דאמרת "לא בעינא", יהיבנא לך לעלמא דאתי תליסרי נהרוותא דמשחא אפרסמון דכין כפרת ודיגלת, דמענגת בהו! אמרי לקמיה: האי ותו לא?! אמר לי: ולחברך מאי יהיבנא?! אמרי ליה: ואנא מגברא, דלית ליה, בעינא?! מחיין באסקוטלא אפותאי, ואמר לי: אלעזר ברי! גירי בד גירי!

ר' חמא בר חנינא גזר תעניתא, ולא אתא מיטרא. אמרו ליה: והא רבי יהושע בן לוי גזר תעניתא ואתי מיטרא! אמר להו: הא אנא, הא בר ליואי! אמרו ליה דניתי וניכוין דעתין - איפשר דתברי ציבורא לבייהו דאתי מיטרא! בעון רחמי ולא אתי מיטרא. אמר

מחברת תענית - ג

להו: ניחא לכו שיבא מטר בשבילנו? אמרו ליה: הן! אמר: רקיע!
רקיע! כסי פניך! - לא איכסי. אמר: כמה עזין פני רקיע! - איכסי
ואתא מיטרא

לוי גזר תעניתא ולא אתא מיטרא. אמר לפניו: רבונו של עולם!
עלית וישבת במרום, ואין אתה מרחם על בניך?! אתא מיטרא
ואיטלע

אמר **רבי אלעזר**: לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה, שהרי
אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע! ומנו? לוי!

{והא גרמא ליה?! והא לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע?! אהא
והא גרמא ליה!

רבי חייא בר לולייני שמעינהו להנך ענני דקאמרי: ניתו וניתבי
מיא בעמון ומואב. אמר לפניו: רבונו של עולם! כשנתת תורה
לעמך ישראל, חזרת על כל אומות העולם ולא קיבלוה. ועכשיו
אתה נותן להם מטר?! שדו הכא! שדיוה אדוכתיהו

דרש רבי חייא בר לולייני: מאי דכתיב: (תהלים צב) "צדיק כתמר
יפרח כארז בלבנון ישגה"? - אם נאמר "תמר", למה נאמר "ארז",
ואם נאמר "ארז", למה נאמר "תמר"? אילו נאמר "תמר" ולא
נאמר "ארז", הייתי אומר: מה תמר, **(כה,ב)** אין גזעו מחליף, אף
צדיק, חס ושלוס, אין גזעו מחליף! לכך נאמר "ארז"; אילו נאמר
"ארז" ולא נאמר "תמר", הייתי אומר: מה ארז, אין עושה פירות,
אף צדיק, חס ושלוס, אין עושה פירות! לכך נאמר "תמר" ונאמר
"ארז"

{ווארז גזעו מחליף?! והתניא: הלוקח אילן מחבירו לקוץ, מגביהו
מן הקרקע טפח וקוצץ; בסדן השקמה, שני טפחים; בבתולת
השקמה, שלשה טפחים; בקנים ובגפנים, מן הפקק ולמעלה;
בדקלים ובארזים, חופר למטה ומשריש, לפי שאין גזעו מחליף?!
אהכא במאי עסקינן? בשאר מיני ארזים, כדרבה בר הונא, דאמר
רבה בר הונא: עשרה מיני ארזים הן, שנאמר: (ישעיהו מא) "אתן
במדבר ארז שיטה והדס ועץ שמן, אשים בערבה ברוש תדהר
ותאשור יחדו!"

תנו רבנן: מעשה ברבי אליעזר, שגזר שלש עשרה תעניות על
הצבור ולא ירדו גשמים. באחרונה התחילו הצבור לצאת. אמר
להם: תקנתם קברים לעצמכם?! געו כל העם בבכיה, וירדו
גשמים. שוב מעשה בר' אליעזר, שירד לפני התיבה, ואמר עשרים

וארבע ברכות, ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו ואמר "אבינו מלכנו! אין לנו מלך אלא אתה! אבינו מלכנו! למענך רחם עלינו!" וירדו גשמים. הוּוּ מרנני רבנן. יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו!

תנו רבנן: עד מתי יהו הגשמים יורדין והצבור פוסקין מתעניתם? כמלא ברך המחרישה, דברי **רבי מאיר**. **וחכמים** אומרים: בחרבה, טפח; בבינונית, טפחיים; בעבודה, שלשה טפחים

תניא: **רבי שמעון בן אלעזר** אומר: אין לך טפח מלמעלה שאין תהום יוצא לקראתו שלשה טפחים {והא תניא טפחיים?!} לא קשיא! - כאן בעבודה, כאן בשאינה עבודה!

אמר **ר' אלעזר**: כשמנסכין את המים בחג, תהום אומר לחבירו: "אבע מימך! קול שני ריעים אני שומע!", שנאמר: (תהלים מב) "תהום אל תהום קורא לקול צנורך כל משברך וגליך עלי עברו"

אמר **רבה**: לדידי חזי לי האי רידיא, דמי לעיגלא¹⁸, ופירסא שפוותיה וקיימא בין תהומא תתאה לתהומא עילאה. לתהומא עילאה אמר ליה: "חשור מימך!" לתהומא תתאה אמר ליה: "אבע מימך!", שנאמר: (שיר השירים ב) "הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו"

היו מתעניין וירדו גשמים קודם הנץ החמה, ישלימו. **ר' אליעזר** אומר: קודם חצות, לא ישלימו; לאחר חצות, ישלימו -- תנו רבנן: היו מתעניין וירדו להם גשמים קודם הנץ החמה, לא ישלימו; לאחר הנץ החמה, ישלימו, דברי **ר' מאיר**. **ר' יהודה** אומר: קודם חצות לא ישלימו, לאחר חצות ישלימו. **רבי יוסי** אומר: קודם תשע שעות לא ישלימו; לאחר תשע שעות ישלימו, שכן מצינו באחאב מלך ישראל, שהתענה מתשע שעות ולמעלה, שנאמר: (מלכים א כא:לט) "הראית כי נכנע אחאב מלפני יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה בימיו בימי בנו אביא הרעה על ביתו"

ר' יהודה נשיאה גזר תעניתא וירדו להם גשמים לאחר הנץ החמה. סבר לאשלומינהו. אמר ליה **רבי אמי**: "קודם חצות" "ואחר חצות" שנינו

שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו להם גשמים קודם הנץ החמה.

18 לפננו: "תלתא", וכתב רש"י שלא גורסים

מחברת תענית - ג

כסבורין העם לומר: שבחו של צבור הוא. אמר להם: אמשול לכם משל, למה הדבר דומה - לעבד שמבקש פרס מרבו. אמר להם: תנו לו, ואל אשמע קולו שוב!

שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו להם גשמים לאחר שקיעת החמה. כסבורים העם לומר: שבחו של צבור הוא. אמר להם **שמואל**: לא שבח של צבור הוא, אלא אמשול לכם משל, למה הדבר דומה - לעבד שמבקש פרס מרבו, ואמר להם: המתינו לו עד שיתמקמק ויצטער, ואחר כך תנו לו גולשמואל הקטן, שבחו של צבור היכי דמי? אמר "משיב הרוח" ונשב זיקא; אמר "מוריד הגשם" ואתא מיטרא!

מעשה שגזרו תענית בלוד, וירדו להם גשמים קודם חצות. אמר להם **ר' טרפון**: צאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב! ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב, ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול -- {ונימא הלל מעיקרא?! **אביי ורבא** דאמרי תרווייהו: לפי שאין אומרים הלל **(כו,א)** אלא על נפש שבעה וכרס מלאה! {איני! והא **רב פפא** איקלע לבי כנישתא דאבי גובר, וגזר תענית, וירדו להם גשמים עד חצות, ואמר הלל, ואחר כך אכלו ושתו! אשאני בני מחוזא, דשכיחי בהו שכרות